

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Інститут заочного та дистанційного навчання
Кафедра адміністративного права та процесу**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**для здобуття ступеня вищої освіти магістра
на тему: «Повноваження органів системи МВС у формуванні
і реалізації державної політики»**

Виконав: здобувач 2 курсу 2 навчальної групи
Спеціальність 281 «Публічне управління
та адміністрування»
Казаку Олексій Михайлович
Індивідуальний навчальний план
№ 24-38
Мобільний телефон: +380500801286

Науковий керівник:

доцент кафедри адміністративного права
та процесу, кандидат юридичних наук
Висотенко Юлія Вікторівна

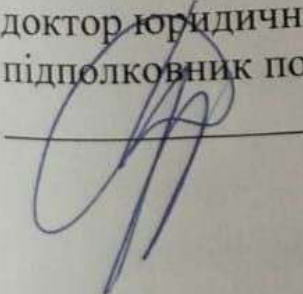
Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«04» листопада 2025 р., протокол № 8

завідувач кафедри адміністративного права та процесу

доктор юридичних наук, професор

підполковник поліції

 Ігор ПАСТУХ

Київ 2026

ЗМІСТ

<u>ВСТУП</u>	4
<u>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ВНУТРІШНІХ СПРАВ</u>	8
<u>1.1. Поняття та зміст державної політики у сфері забезпечення правопорядку</u>	8
<u>1.2. Конституційні та законодавчі основи державної політики у сфері внутрішніх справ</u>	13
<u>1.3. Система суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ</u>	18
<u>Висновки до першого розділу</u>	23
<u>РОЗДІЛ 2. ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ СИСТЕМИ МВС У ФОРМУВАННІ Й РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ</u>	25
<u>2.1. Структура та компетенція органів системи МВС України</u>	25
<u>2.2. Основні функції та напрями діяльності МВС у процесі формування державної політики</u>	29
<u>2.3. Повноваження органів МВС у реалізації державної політики (на прикладі Національної поліції, ДСНС, Державної прикордонної служби тощо)</u>	36
<u>Висновки до другого розділу</u>	41
<u>РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МВС У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ</u>	43

<u>3.1. Аналіз сучасних проблем у реалізації державної політики органами МВС</u>	43
<u>3.2. Міжнародний досвід організації діяльності правоохоронних органів та можливості його застосування в Україні</u>	47
<u>3.3. Пропозиції щодо підвищення ефективності реалізації державної політики органами системи МВС</u>	54
<u>Висновки до третього розділу</u>	59
<u>ВИСНОВКИ</u>	62
<u>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</u>	65

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах сучасних викликів – зростання рівня злочинності, поширення терористичних загроз, гібридної агресії та соціально-економічної нестабільності – питання забезпечення громадської безпеки та правопорядку набувають особливого значення. Від ефективності діяльності органів системи Міністерства внутрішніх справ України (МВС) залежить не лише стан публічної безпеки, а й довіра громадян до державних інституцій, захищеність їхніх прав і свобод. Саме тому дослідження повноважень органів системи МВС у формуванні та реалізації державної політики є вкрай актуальним для зміцнення демократичної, соціальної та правової держави.

Питання формування та реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ, а також визначення повноважень органів системи МВС були предметом уваги широкого кола вітчизняних науковців. Теоретико-правові засади діяльності органів публічної адміністрації та їх місце в механізмі держави висвітлено у працях Ю.П. Битяка, В.Б. Авер'янова, С.В. Петкова, Ю.І. Римаренка, Є.М. Моїсєєва, В.І. Олефіра, які аналізували адміністративне право, реформування органів влади та особливості адміністративної (поліцейської) діяльності.

Питання управління в системі МВС, організаційних засад та компетенції органів внутрішніх справ досліджували О.М. Бандурка, С.М. Гусаров, О.І. Безпалова, М.М. Руденко, а також автори підручників і навчальних посібників з організації правоохоронних органів. У сфері дослідження державної політики, механізмів її формування та реалізації важливими є праці В.П. Садкового, С.М. Домбровської, І.Г. Івасюка, В.В. Макарчука, В. В. Резнікова, О.В. Лаврук, які розкривають зміст державної політики у сферах безпеки та публічного управління.

Роль органів системи МВС та Національної поліції у забезпеченні публічної безпеки, реагуванні на загрози та реалізації відповідних напрямів державної політики розглядали А. Є. Крищенко, В. Ю. Кікінчук, І. Бойко, Г. В. Муляр, а також автори сучасних підручників із поліцейської діяльності. Окремі аспекти діяльності МВС у контексті національної безпеки, цивільного захисту та міжнародного співробітництва висвітлено у працях А.Г. Мосейка, В.С. Твердохліба, О.С. Проневича, В. Польщі, В. Богуславського, О. Г. Боднарчука та ін.

Дослідники О.Г. Циганов і А.І. Хальота зосередили увагу на удосконаленні законодавства щодо діяльності органів системи МВС, тоді як фундаментальні теоретичні положення держави і права, що забезпечують методологічне підґрунтя дослідження, подані у роботах О. Ф. Скакуна, В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького, Ю.С. Шемшученка.

Таким чином, науковий доробок зазначених авторів створює цілісну теоретичну основу для аналізу повноважень органів системи МВС та їх ролі у формуванні й реалізації державної політики у сферах публічної та внутрішньої безпеки. Водночас комплексний аналіз ролі та повноважень органів системи МВС у контексті формування й реалізації державної політики у сфері забезпечення правопорядку залишається недостатньо розробленим, що зумовлює наукову новизну теми.

Тема: «Повноваження органів системи МВС у формуванні й реалізації державної політики».

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення правопорядку.

Предмет дослідження – повноваження органів системи МВС України як суб'єктів формування й реалізації державної політики у сфері громадської безпеки та правопорядку.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні правової природи, сутності та особливостей повноважень органів системи МВС у формуванні й реалізації державної політики, а також у розробленні пропозицій щодо підвищення ефективності їхньої діяльності.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **основні завдання**:

1. розкрити поняття та зміст державної політики у сфері забезпечення правопорядку;
2. проаналізувати нормативно-правову основу діяльності органів системи МВС;
3. дослідити структуру, компетенцію та повноваження органів системи МВС;
4. визначити роль МВС у формуванні державної політики та механізми її реалізації;
5. охарактеризувати сучасні проблеми у діяльності органів системи МВС та виявити шляхи їх вирішення;
6. дослідити міжнародний досвід функціонування правоохоронних органів і можливості його імплементації в Україні.

Методи дослідження. Теоретичною основою роботи є положення загальної теорії держави і права, адміністративного та конституційного права, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених. У процесі дослідження застосовувалися методи аналізу й синтезу, порівняльно-правовий, системно-структурний, формально-юридичний, історико-правовий та метод прогнозування.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі повноважень органів системи МВС у формуванні та реалізації державної політики, з'ясуванні їхнього значення в системі забезпечення правопорядку та формулюванні пропозицій щодо вдосконалення механізмів діяльності МВС.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у нормотворчій діяльності для вдосконалення законодавчого забезпечення діяльності органів МВС, у навчальному процесі при викладанні курсів адміністративного права, конституційного права, державного управління, а також у практиці правоохоронних органів.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 70 сторінок друкованого тексту, список використаних джерел - 61 назва.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

1.1. Поняття та зміст державної політики у сфері забезпечення правопорядку

Державна політика у сфері забезпечення правопорядку є ключовим елементом внутрішньої політики України, оскільки вона безпосередньо пов'язана із гарантуванням конституційних прав і свобод громадян, реалізацією принципу верховенства права та функціонуванням демократичних інститутів.

На конституційному рівні сформульовано фундаментальні положення щодо місця та ролі держави у забезпеченні правопорядку. Конституція України визначає людину, її життя і безпеку найвищою соціальною цінністю (ст. 3) [17], а також покладає на державу обов'язок забезпечувати громадську безпеку та охорону порядку (ст. 17, 92) [17]. Ці норми створюють чітку нормативно-правову основу для формування та реалізації державної політики у сфері правопорядку, закріплюючи відповідальність держави за належну організацію діяльності правоохоронних органів та інших інституцій, що забезпечують публічну безпеку.

Поняття «державна політика» досить широко використовується в державно-управлінській та правовій науці, що зумовило появу значної кількості підходів до її визначення.

У словниках наголошується на селективності та цілеспрямованості діяльності держави. Так, у «Великому енциклопедичному юридичному словнику» [60] державна політика визначена як «сукупність цілей, принципів, рішень і дій держави, спрямованих на регулювання суспільних відносин у певних сферах» [60, с. 192]. Аналогічно, у виданні «Державна політика: аналіз та механізми впровадження» підкреслюється, що державна

політика – це «цілеспрямована діяльність органів публічної влади, що здійснюється в межах їх компетенції та спрямована на формування, розвиток і реалізацію суспільних пріоритетів» [12, с. 8].

У науковій літературі наявна значна кількість підходів до визначення державної політики.

В.Б. Авер'янов, один із провідних українських дослідників адміністративного права, визначає державну політику як «систему цілей, завдань і заходів, що здійснюються державними інститутами з метою забезпечення суспільних інтересів» [4, с. 311].

О.Ф. Скакун підкреслює діяльнісний характер цього явища, зазначаючи, що державна політика – це «цілеспрямована діяльність органів державної влади, спрямована на забезпечення соціально-правового порядку та розвитку суспільства» [53, с. 246].

В.В. Резніков, представник науки державного управління, акцентує увагу на її програмно-плановому характері: «державна політика - це комплексно організований вплив держави на суспільні процеси, реалізований через політичні, правові, економічні та адміністративні інструменти» [51, с. 38].

У свою чергу, О.В. Лаврук зазначає, що державна політика потребує не лише формальних рішень, а й дієвих механізмів імплементації: «політика держави – це не тільки прийняття управлінських рішень, а насамперед їх практичне втілення через інституційні механізми» [21, с. 255].

З урахуванням цих підходів державну політику у сфері забезпечення правопорядку доцільно визначити як комплекс правових, організаційних та управлінських заходів, що здійснюються державними органами з метою забезпечення публічної безпеки, протидії злочинності та підтримання стабільності суспільних відносин.

Синтезуючи словникові та наукові визначення, можна стверджувати, що державна політика у сфері забезпечення правопорядку постає як багатокомпонентна система, яка включає:

- визначення стратегічних цілей (зменшення рівня злочинності, підвищення довіри до правоохоронних органів);
- розроблення нормативно-правових механізмів (закони, стратегії, програми);
- організаційне забезпечення діяльності правоохоронних інституцій;
- моніторинг і оцінювання результативності прийнятих заходів;
- взаємодію з громадянським суспільством і місцевими громадами.

У такому підході державна політика в сфері правопорядку є не лише системою управлінських рішень, а й динамічним процесом, що потребує адаптації до змін внутрішніх і зовнішніх умов, включаючи виклики воєнного часу, розвиток нових форм злочинності та необхідність імплементації європейських стандартів публічної безпеки.

Категорія «правопорядок» у правовій доктрині охоплює як нормативний, так і фактичний вимір врегульованості суспільних відносин. У науковій літературі, зокрема Ю. С. Шемшученко О. Ф. Скакун правопорядок визначають як стан упорядкованості та організованості суспільних зв'язків, який виникає в результаті реалізації правових норм усіма суб'єктами права та забезпечується державними інститутами [53, 60]. У юридичних словниках правопорядок описується як реально існуючий порядок, що ґрунтується на праві, характеризується правомірною поведінкою учасників суспільних відносин і гарантується державою шляхом контролю, нагляду та застосування заходів правового впливу [60].

Класики юридичної науки підкреслюють, зокрема О.М. Бандурка що «правопорядок є результатом дії правової системи, відображає рівень правової культури суспільства та виступає необхідною умовою функціонування державних інститутів» [6, с. 43]. Таким чином,

правопорядок може бути визначений як системна характеристика суспільства, що поєднує нормативність (наявність правових норм), їх фактичну реалізацію (додержання суб'єктами права) та забезпечувальну діяльність держави (контроль, превенція, примус).

У контексті державної політики у сфері забезпечення правопорядку ця категорія виступає ключовим індикатором ефективності функціонування органів публічної влади, ступеня реалізації принципу верховенства права та рівня безпеки в суспільстві. Правопорядок є не лише юридичним феноменом, але й важливою соціальною цінністю, оскільки забезпечує стабільність суспільних відносин, захист прав і свобод громадян та сприяє сталому розвитку держави.

Отже, державна політика у сфері забезпечення правопорядку не обмежується лише реагуванням на правопорушення, а включає й профілактику злочинності, створення умов для реалізації прав та відновлення порушених інтересів.

Зміст державної політики у сфері забезпечення правопорядку розкривається через систему її структурних елементів, кожен з яких формує нормативну, інституційну, управлінську та практичну основу функціонування механізму публічної безпеки.

По-перше, ключовим елементом виступає нормативно-правове регулювання, що визначає правові засади організації діяльності органів правопорядку та окреслює рамки їх повноважень. Центральне місце в цій системі посідає Конституція України, яка закріплює фундаментальні принципи верховенства права, пріоритет прав і свобод людини та обов'язок держави забезпечувати громадську безпеку. Суттєву роль відіграють також спеціальні закони України – «Про Національну поліцію» [42], «Про Міністерство внутрішніх справ України» [39], «Про Національну гвардію України» [41], «Про Державну прикордонну службу України» [37] та інші акти, що регламентують статус, завдання і компетенцію відповідних

суб'єктів. Важливою складовою нормативного забезпечення є міжнародно-правові стандарти, зокрема Європейська конвенція з прав людини, а також документи ООН у сфері діяльності правоохоронних органів, які визначають загальновизнані норми поведіння, застосування сили та дотримання прав людини.

По-друге, невід'ємною частиною державної політики є інституційний компонент, який включає систему органів, наділених функціями забезпечення публічного порядку та безпеки. До таких суб'єктів належать Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна прикордонна служба України, Національна гвардія України, а також органи прокуратури й суди, що реалізують функції кримінального переслідування та правосуддя. Сукупність цих інституцій утворює цілісну систему забезпечення правопорядку, що гарантує взаємозв'язок превентивної, охоронної та правозастосовної діяльності.

По-третє, важливою складовою є управлінські механізми, що забезпечують стратегічне та оперативне планування діяльності у сфері правопорядку. До них належать розроблення та впровадження стратегічних документів, зокрема «Стратегії розвитку органів системи МВС до 2025 року» **П.** координація міжвідомчої взаємодії, моніторинг ризиків, оцінювання ефективності заходів, а також здійснення контролю за законністю діяльності правоохоронних структур. Ці механізми забезпечують цілісність політики та її відповідність актуальним викликам у сфері безпеки.

По-четверте, зміст державної політики конкретизується через правозастосовну практику, що охоплює реалізацію повноважень правоохоронних органів щодо запобігання правопорушенням, виявлення та розкриття злочинів, охорону громадського порядку, захист прав і законних інтересів громадян. Ефективність правозастосування є важливим критерієм

результативності державної політики, оскільки саме на цьому рівні забезпечується реальне втілення нормативних приписів.

По-п'яте, державна політика у сфері правопорядку має ціннісно-цільову основу, що визначається орієнтацією на демократичні стандарти, права людини та принцип верховенства права. Ці орієнтири відповідають підходам Ради Європи, Європейського Союзу та Організації Об'єднаних Націй. Зокрема, Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами правоохоронних органів» формує міжнародно визнані стандарти пропорційності, необхідності та гуманності у діяльності правоохоронців.

Узагальнюючи зазначене, можна констатувати, що метою державної політики у сфері забезпечення правопорядку є формування стабільного й безпечного суспільного середовища, у якому гарантується реалізація прав і свобод людини, забезпечується захист власності, підтримується публічний порядок та ефективно функціонують державні інститути. Основними завданнями цієї політики виступають протидія злочинності, попередження правопорушень, забезпечення громадської безпеки, охорона публічного порядку та створення умов для сталого розвитку демократичної правової держави.

1.2. Конституційні та законодавчі основи державної політики у сфері внутрішніх справ

Формування й реалізація державної політики у сфері внутрішніх справ базуються на системі конституційних принципів, положеннях національного законодавства та міжнародних зобов'язаннях України. Нормативно-правова основа цієї політики визначає статус органів внутрішніх справ, їхню компетенцію, напрями діяльності та механізми взаємодії з іншими державними інституціями й громадянським суспільством.

Конституція України закріплює фундаментальні положення, що визначають місце й роль органів системи Міністерства внутрішніх справ у правовій державі.

У статті 1 Конституції Україна проголошується демократичною, соціальною та правовою державою, що передбачає верховенство права та пріоритет прав і свобод людини.

Стаття 3 визначає права і свободи людини та їх гарантії як головний обов'язок держави. Отже, діяльність МВС має бути спрямована насамперед на захист людини, а не лише на охорону державного ладу. У статті 17 вказується, що забезпечення державної безпеки й охорона державного кордону покладаються на відповідні державні органи, зокрема й органи системи МВС (Національну поліцію, Державну прикордонну службу, Національну гвардію). Стаття 92 встановлює, що виключно законами України визначаються організація та діяльність органів виконавчої влади, основи національної безпеки та правопорядку [17].

Таким чином, конституційний рівень регулювання закріплює ключові принципи діяльності органів внутрішніх справ: законність, пріоритет прав людини, демократичний контроль та підзвітність суспільству.

Державна політика у сфері внутрішніх справ ґрунтується на розвинутій системі нормативно-правових актів, що визначають організаційні, функціональні та компетенційні засади діяльності органів, відповідальних за забезпечення публічної безпеки, правопорядку та захист прав і свобод людини. Базові принципи такої політики закладено в Конституції України, яка проголошує людину, її життя та безпеку найвищою соціальною цінністю (ст. 3), визначає гарантії прав і свобод громадян та покладає на державу обов'язок забезпечувати громадську безпеку, правопорядок і оборону країни (ст. 17, 92) [17].

Подальший розвиток цих конституційних положень реалізується через спеціальні закони, що формують правовий фундамент діяльності органів

системи Міністерства внутрішніх справ України. До ключових нормативно-правових актів належать:

1. Постанова «Про Міністерство внутрішніх справ України» [39], визначає загальні правові засади діяльності МВС як центрального органу виконавчої влади, що формує державну політику у сфері захисту прав і свобод людини, боротьби зі злочинністю, забезпечення публічної безпеки та протидії надзвичайним загрозам. Документ окреслює основні завдання МВС, зокрема координацію діяльності підпорядкованих органів, розроблення стратегій розвитку та нормативно-правових актів, а також реалізацію державної політики у сфері внутрішньої безпеки.

2. Закон України «Про Національну поліцію» [42]. Цей нормативний акт став результатом реформування системи органів внутрішніх справ та запровадив нову модель поліцейської служби відповідно до європейських стандартів. Він визначає поліцію як орган державної влади, що забезпечує охорону публічного порядку, протидію злочинності, захист прав і свобод громадян та надання поліцейських послуг. Закон закріплює принципи діяльності поліції – законність, прозорість, підзвітність суспільству, пріоритет прав людини, орієнтацію на сервісну модель.

3. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» [37]. Закон визначає правовий статус ДПСУ як спеціального правоохоронного органу, що здійснює охорону та захист державного кордону України, забезпечує прикордонний контроль, протидіє незаконній міграції, торгівлі людьми та іншим формам транснаціональної злочинності. Він також встановлює механізми взаємодії ДПСУ з іншими органами сектору безпеки та оборони.

4. Закон України «Про Національну гвардію України» [41]. Документ регламентує завдання та повноваження НГУ як військового формування з правоохоронними функціями, уповноваженого забезпечувати охорону громадського порядку, участь в охороні державного кордону, виконання

завдань територіальної оборони, а також реагування на кризові ситуації у сфері державної безпеки.

5. Законодавство у сфері цивільного захисту. У рамках цивільного захисту визначено статус та повноваження Державної служби України з надзвичайних ситуацій [38], яка здійснює реалізацію державної політики у сфері запобігання надзвичайним ситуаціям, ліквідації їх наслідків, пожежної безпеки, захисту населення та територій.

Окрім спеціальних законів, важливе місце в системі правового регулювання займають підзаконні нормативно-правові акти, що конкретизують порядок організації та діяльності органів системи МВС. До них належать:

- укази Президента України щодо реформування сектору внутрішньої безпеки;
- постанови Кабінету Міністрів України про структуру, штати, фінансування та координацію діяльності органів МВС;
- накази МВС, що регламентують службову діяльність, порядок застосування поліцейських заходів, стандарти службової дисципліни та професійної етики.

Важливою складовою правового забезпечення державної політики у сфері внутрішніх справ є система міжнародно-правових стандартів, що формують загальновизнані підходи до забезпечення правопорядку та діяльності правоохоронних органів. Відповідно до статті 9 Конституції України [17], чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, є невід'ємною частиною національного законодавства. Це означає, що норми міжнародного права мають пряму дію та підлягають обов'язковому застосуванню у правозастосовній практиці органів системи МВС.

Серед ключових міжнародних актів, що визначають стандарти діяльності органів внутрішніх справ, особливе значення мають:

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [19], яка встановлює фундаментальні права людини, що підлягають захисту на національному рівні. Положення Конвенції та практика Європейського суду з прав людини формують високі вимоги до діяльності правоохоронних органів, зокрема щодо пропорційності застосування сили, гарантій недоторканності особи, ефективного розслідування правопорушень, заборони катувань і нелюдського поводження.

«Міжнародний пакт про громадянські та політичні права» [25], який визначає права на свободу та особисту недоторканність, захист від свавільного арешту, право на справедливий суд та гарантії законного обмеження прав у межах необхідності для забезпечення державної безпеки та громадського порядку. Норми Пакта зобов'язують державу створювати таку систему управління внутрішніми справами, яка забезпечує баланс між безпекою та дотриманням прав людини.

Документи Ради Європи та Організації Об'єднаних Націй, які встановлюють професійні та етичні стандарти діяльності правоохоронців. До них належать: «Кодекс поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку», що містить принципи законності, ненасильницького підходу, мінімізації шкоди, дотримання прав людини і відсутності дискримінації у діях поліцейських. А також «Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами правоохоронних органів», які визначають критерії законності, необхідності та пропорційності застосування сили, а також обов'язок держави забезпечувати підготовку персоналу, контроль і підзвітність при використанні спеціальних засобів і зброї.

Виконання цих міжнародних норм зумовлює гармонізацію українського законодавства та практики діяльності правоохоронних органів із сучасними демократичними стандартами. Це означає пріоритетність прав людини у діяльності органів системи МВС, підзвітність правоохоронців суспільству, обов'язковість незалежних механізмів контролю, а також

запровадження прозорих процедур у сфері застосування сили, затримання осіб та проведення превентивних заходів.

Крім того, імплементація міжнародних стандартів сприяє модернізації системи підготовки кадрів, розвитку інститутів поліцейської етики, посиленню захисту прав потерпілих та запровадженню механізмів демократичного цивільного контролю над діяльністю правоохоронних структур. З урахуванням курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію, відповідність міжнародно-правовим стандартам є не лише юридичним обов'язком, але й стратегічним напрямом удосконалення державної політики у сфері внутрішніх справ.

Таким чином, конституційні та законодавчі основи державної політики у сфері внутрішніх справ становлять цілісну систему, що включає норми Основного Закону, спеціальні закони про органи системи МВС, підзаконні акти та міжнародні договори. Вони забезпечують нормативну визначеність повноважень органів внутрішніх справ, регламентують механізми реалізації державної політики у сфері публічної безпеки й правопорядку та створюють правове підґрунтя для їхньої демократичної підзвітності суспільству.

1.3. Система суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ

Формування та реалізація державної політики у сфері внутрішніх справ в Україні є багатокомпонентним та системно організованим процесом, що здійснюється через скоординовану діяльність органів законодавчої, виконавчої та судової влади, інститутів місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Як справедливо наголошує О. Фрицький, у будь-якій сфері державного управління «система суб'єктів політики визначається як органічна сукупність органів та інституцій, уповноважених державою на формування і реалізацію управлінських рішень» [58, с. 224]. У контексті внутрішніх справ це означає комплекс реалізованих функцій – від

охорони правопорядку та захисту прав і свобод людини до забезпечення внутрішньої безпеки та стійкості держави перед сучасними викликами.

1. Верховна Рада України як законодавчий суб'єкт державної політики.

Центральна роль у формуванні правових засад діяльності у сфері внутрішніх справ належить Верховній Раді України – єдиному органу законодавчої влади (ст. 75 Конституції України) [17]. Парламент ухвалює закони, що визначають структуру, компетенцію та порядок функціонування органів системи МВС, закладає концептуальні основи державної політики у сфері правопорядку, а також затверджує державні програми та стратегії у відповідній сфері.

За оцінкою В.І. Кунченко-Харченко, парламент «є інституційним центром визначення політико-правових орієнтирів у сфері внутрішньої безпеки» [20, с. 193]. Окрім законотворчої, вагоме значення має контрольна функція Верховної Ради, що реалізується через діяльність профільних комітетів, зокрема Комітету з питань правоохоронної діяльності. Такий парламентський контроль посилює прозорість та підзвітність органів внутрішніх справ, забезпечуючи демократичний характер вироблення політики.

2. Президент України як гарант Конституції та національної безпеки.

Президент України відіграє важливу роль у формуванні державної політики у сфері внутрішніх справ у статусі гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності та додержання Конституції (ст. 102 Конституції). Відповідно до ст. 106, Президент здійснює загальне керівництво у сфері національної безпеки, впливає на формування кадрової політики в правоохоронних органах, а також видає укази і розпорядження, що мають нормативний характер [17].

Як зауважує В.В. Макарчук, інститут президентства «поеднує політичні та правові механізми оперативного реагування на внутрішні виклики та загрози» [23]. Крім того, Президент координує діяльність Ради

національної безпеки і оборони України, що виконує стратегічні функції у сфері внутрішньої безпеки, боротьби з тероризмом, організованою злочинністю та іншими загрозами.

3. Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію державної політики у сфері внутрішніх справ, перетворюючи законодавчі положення на конкретні механізми державного управління. Уряд відповідає за розроблення та виконання державних цільових програм, формування бюджету правоохоронної системи, організацію міжвідомчої координації та затвердження нормативно-правових актів підзаконного характеру.

На думку правознавця Ю. Битяка, уряд «уособлює центр виконавчої влади, де відбувається практичне втілення нормативних засад у конкретні управлінські рішення» [3, с. 143]. Завдяки цьому Кабінет Міністрів виступає ключовою інституцією, що забезпечує оперативне та ефективне управління системою внутрішніх справ.

4. Міністерство внутрішніх справ України як спеціалізований центральний орган виконавчої влади.

Міністерство внутрішніх справ (МВС) України є профільним органом, відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сферах охорони громадського порядку, протидії злочинності, міграційної політики, цивільного захисту та прикордонної безпеки. Згідно з Положенням про МВС [39], Міністерство координує діяльність підпорядкованих служб і формує стратегічні напрями їхньої діяльності.

Як підкреслює В. Авер'янов, центральні органи виконавчої влади галузевої компетенції «є безпосередніми провідниками державної політики у підвідомчій сфері» [4, с. 278]. У структурі МВС функціонують:

- Національна поліція України – основний суб'єкт охорони правопорядку;

- Державна прикордонна служба України – суб'єкт прикордонної безпеки;
- Національна гвардія України – військове формування з правоохоронними функціями;
- Державна служба України з надзвичайних ситуацій – орган управління у сфері цивільного захисту;
- Державна міграційна служба України – орган реалізації державної міграційної політики.

Таким чином, МВС є центром концентрації функціональних ресурсів держави у сфері внутрішньої безпеки.

5. Інші органи виконавчої влади.

Реалізація державної політики у сфері внутрішніх справ потребує міжвідомчої взаємодії, до якої залучені інші центральні органи виконавчої влади. Серед них:

- Міністерство юстиції України, що відповідає за нормотворчу діяльність, правове забезпечення та виконання судових рішень;
- Міністерство фінансів України, що формує бюджет правоохоронної системи;
- Служба безпеки України, що здійснює контррозвідальну діяльність і протидію тероризму.

І. Коліушко слушно зазначає, що міжвідомча взаємодія «є умовою досягнення комплексності у виробленні та реалізації внутрішньої політики» [16, с. 35]. Такий підхід дозволяє уникнути дублювання повноважень і забезпечити узгодженість заходів безпеки.

6. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти локальної політики безпеки.

Органи місцевого самоврядування виконують важливу роль у реалізації державної політики на рівні територіальних громад. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» [40], вони розробляють і

впроваджують місцеві програми профілактики правопорушень, організовують функціонування громадських формувань з охорони порядку, забезпечують взаємодію поліції з населенням, беруть участь у формуванні безпекового середовища громади.

Правознавець В.Ф. Погорілко підкреслює, що «місцеве самоврядування є не лише інструментом демократії, а й практичним засобом забезпечення правопорядку на рівні територіальної громади» [27, с. 132]. Це дозволяє адаптувати загальнонаціональні політики до місцевих потреб.

7. Інститути громадянського суспільства як суб'єкти публічного контролю.

Громадянське суспільство – важливий партнер держави у сфері формування політики внутрішньої безпеки. Правозахисні організації, ЗМІ, громадські ініціативи, аналітичні центри здійснюють:

- громадський контроль за діяльністю органів внутрішніх справ;
- інформаційний моніторинг і незалежну оцінку політик;
- експертний супровід реформ;
- формування суспільного запиту на відкритість та прозорість.

О. Бандурка наголошує, що «співпраця держави з інститутами громадянського суспільства є чинником легітимності й підзвітності правоохоронної системи» [7, с. 97]. Така взаємодія робить політику не лише ефективною, а й демократично легітимною.

Таким чином, система суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ України є багаторівневою, функціонально складною та структурно взаємопов'язаною. Центральне місце у ній посідає МВС України, однак ефективність реалізації політики забезпечується лише за умови узгодженої взаємодії всіх суб'єктів: Верховної Ради, Президента, Кабінету Міністрів, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Інклюзивність, відкритість і партнерські механізми взаємодії виступають передумовами результативності державної

політики у сфері внутрішніх справ та підвищення рівня внутрішньої безпеки держави.

Висновки до першого розділу

У ході дослідження теоретико-правових засад формування та реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ було з'ясовано, що державна політика в цій галузі являє собою цілісну систему цілей, принципів, завдань і механізмів, спрямованих на забезпечення внутрішньої безпеки, захист прав і свобод людини, охорону громадського порядку та зміцнення правопорядку.

По-перше, аналіз понятійного апарату показав, що державна політика у сфері внутрішніх справ має комплексний характер і поєднує правові, організаційні та управлінські засоби. Вона виступає складовою частиною загальної політики держави і водночас є відносно самостійним напрямом діяльності публічної влади.

По-друге, з'ясовано, що конституційні та законодавчі основи цієї політики визначають її нормативно-правову природу, встановлюючи повноваження органів державної влади та їх відповідальність за реалізацію внутрішньої безпеки. Конституція України, профільні закони та підзаконні акти формують фундамент, на якому вибудовується вся система управлінських рішень у сфері внутрішніх справ.

По-третє, дослідження системи суб'єктів дозволило зробити висновок, що ефективність політики у сфері внутрішніх справ залежить від скоординованої діяльності різних інституцій. Центральне місце в цій системі займає Міністерство внутрішніх справ України та його підпорядковані органи (Національна поліція, Державна прикордонна служба, Національна гвардія тощо). Водночас важливу роль відіграють Верховна Рада України, Президент, Кабінет Міністрів, інші міністерства, органи місцевого самоврядування та інститути громадянського суспільства.

По-четверте, ключовим чинником результативності державної політики у сфері внутрішніх справ є взаємодія між усіма суб'єктами, що реалізується як у правовій площині (шляхом прийняття законів, нормативних актів, програм), так і в організаційно-практичній (співпраця, координація, обмін інформацією).

Таким чином, теоретико-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ складають цілісну систему, в якій поєднуються концептуальні підходи до визначення сутності політики, нормативна база та суб'єктний склад. Саме їх узгоджене функціонування створює передумови для ефективного забезпечення правопорядку та внутрішньої безпеки держави.

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ СИСТЕМИ МВС У ФОРМУВАННІ Й РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Структура та компетенція органів системи МВС України

Ефективність державної політики у сфері внутрішніх справ безпосередньо зумовлюється належною організацією системи органів, що забезпечують її формування та реалізацію. Центральне місце в цій системі посідає Міністерство внутрішніх справ України - орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України. Відповідно до Положення про Міністерство внутрішніх справ України [39], затвердженого постановою Кабінету Міністрів відповідає за формування та втілення державної політики у сферах забезпечення прав і свобод людини, протидії злочинності, охорони громадського порядку, громадської та національної безпеки, а також у суміжних сферах цивільного захисту, міграції та прикордонної безпеки. Розбудова інституційної структури МВС, її нормативне закріплення та організаційний потенціал визначають спроможність держави забезпечувати внутрішню безпеку та правопорядок у сучасних умовах.

Система органів Міністерства внутрішніх справ має багаторівневий та функціонально диференційований характер. Її побудова включає:

- центральний апарат МВС, який здійснює стратегічне керівництво, координує діяльність підпорядкованих органів, формує політику у визначених сферах та забезпечує нормативно-правове регулювання;
- територіальні органи МВС, що представляють міністерство на регіональному рівні та забезпечують реалізацію державної політики у сфері внутрішніх справ у містах, районах та областях;

- центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через МВС, зокрема:
- Національна поліція України;
- Державна прикордонна служба України;
- Національна гвардія України;
- Державна служба України з надзвичайних ситуацій;
- Державна міграційна служба України [30, с. 149-150].

Науковець В. Авер'янов наголошує, що така ієрархічна побудова дозволяє «забезпечити необхідний рівень централізації при одночасному збереженні автономних механізмів регулювання діяльності органів спеціальної компетенції» [4, с. 276]. Завдяки цьому система МВС поєднує управлінську гнучкість з уніфікованістю дій у сфері захисту правопорядку та громадської безпеки.

Центральний апарат Міністерства внутрішніх справ України є ключовим інституційним елементом, що здійснює стратегічне управління та нормативне забезпечення діяльності підвідомчих структур. Його організаційна побудова включає департаменти, управління та відділи, які відповідають за окремі напрями державної політики:

- формування кримінальної політики та координація заходів з протидії злочинності;
- розробка та впровадження програм превентивної діяльності;
- міжнародне та міжвідомче співробітництво у сфері безпеки;
- кадрове забезпечення, професійна підготовка та доброчесність персоналу;
- організаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів [32, с. 40].

У компетенцію центрального апарату входять підготовка проектів нормативно-правових актів, розробка державних цільових програм, координація взаємодії з іншими органами державної влади та контроль за

діяльністю територіальних підрозділів і підпорядкованих служб. На думку С.М. Гусарова, центральний апарат МВС функціонує як «політико-адміністративний центр, де відбувається трансформація політичних орієнтирів у конкретні управлінські рішення» [11, с. 63].

Національна поліція України є провідним правоохоронним органом, діяльність якого регламентується Законом України «Про Національну поліцію» [42]. Основні завдання поліції охоплюють:

- превентивну діяльність та охорону публічного порядку;
- виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень;
- захист прав і свобод громадян під час провадження;
- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- охорону об'єктів та супровід спеціальних вантажів [2, с. 26].

Структура поліції включає центральний апарат, територіальні органи та спеціалізовані підрозділи (кримінальна поліція, патрульна поліція, поліція охорони, кіберполіція тощо). Важливим аспектом є посилення взаємодії поліції з органами місцевого самоврядування та територіальними громадами, що відповідає сучасним європейським підходам до моделі «community policing» [2, с. 28].

Державна прикордонна служба України (ДПСУ) є спеціальним правоохоронним органом, який забезпечує охорону та захист державного кордону. Її діяльність регулюється Законом України «Про Державну прикордонну службу України» [37]. Основні повноваження включають:

- здійснення прикордонного контролю;
- боротьбу з незаконною міграцією;
- протидію транскордонній злочинності;
- забезпечення безпеки в пунктах пропуску;
- участь у захисті морського кордону.

Значення ДПСУ суттєво зросло в умовах збройної агресії проти України, що вимагає модернізації системи охорони кордону відповідно до стандартів ЄС і НАТО.

Національна гвардія України (НГУ) – військове формування з правоохоронними функціями, діяльність якого регламентується Законом України «Про Національну гвардію України» [41]. Компетенція НГУ включає:

- охорону громадського порядку під час масових та надзвичайних подій;
- охорону органів державної влади та стратегічних об'єктів;
- участь у територіальній обороні та заходах воєнного стану;
- взаємодію з іншими силовими структурами щодо боротьби з тероризмом [41].

У сучасних умовах НГУ виконує вагомую роль у забезпеченні внутрішньої стабільності, реагуванні на надзвичайні ситуації та підвищенні обороноздатності держави.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) реалізує політику держави у сфері цивільного захисту та запобігання надзвичайним ситуаціям. До її компетенції належать:

- організація та проведення аварійно-рятувальних робіт;
- забезпечення протипожежного захисту;
- реагування на природні, техногенні та воєнні загрози;
- управління системою цивільного захисту [38].

Роль ДСНС суттєво посилюється в умовах масштабних воєнних та техногенних ризиків.

Державна міграційна служба України (ДМС) реалізує державну політику у сфері міграційних процесів. Основні напрями діяльності включають:

- регулювання імміграції та еміграції;

- ведення паспортної системи;
- надання статусу біженця та захисту осіб, які потребують додаткового захисту;
- оформлення громадянства [36].

З огляду на зростання міграційних потоків, діяльність ДМС має важливе соціальне та безпекове значення.

Органи системи МВС здійснюють діяльність у тісній міжвідомчій взаємодії. На думку В.Ю. Кікінчука «компетенції структур не дублюють одна одну, а доповнюють, формуючи цілісну систему забезпечення внутрішньої безпеки. Ефективність реалізації державної політики залежить від координації між поліцією, прикордонною службою, Національною гвардією, ДСНС і ДМС, а також від їх взаємодії з прокуратурою, судами, органами місцевого самоврядування та громадянським суспільством» [15, с. 82].

Структура органів системи МВС України характеризується багаторівневим, інституційно складним та функціонально спеціалізованим характером. Центральний апарат забезпечує стратегічне планування та нормативне регулювання, тоді як підпорядковані служби виконують спеціалізовані завдання у сферах охорони правопорядку, прикордонної безпеки, цивільного захисту та міграційної політики. Правова визначеність компетенції кожного органу, ефективна міжвідомча взаємодія та здатність адаптуватися до нових безпекових викликів формують інституційну спроможність держави у реалізації політики у сфері внутрішніх справ.

2.2. Основні функції та напрями діяльності МВС у процесі формування державної політики

Міністерство внутрішніх справ України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямована на формування та реалізацію державної політики у сфері внутрішніх справ. Відповідно до Положення про

Міністерство внутрішніх справ України [39], МВС забезпечує формування державної політики у сферах: охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, міграційної політики, прикордонної безпеки, цивільного захисту та пожежної безпеки.

Конституція України визначає основні напрями діяльності держави у сфері внутрішньої безпеки: «Забезпечення державної безпеки і охорона державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави» (ст. 17) [17]. Водночас, у ст. 3 Конституції закріплено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [17]. Саме ці норми є основою для діяльності МВС як головного координатора у сфері внутрішньої безпеки.

Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» [34] визначає засади функціонування міністерств, а низка спеціальних законів: «Про Національну поліцію» [42], «Про Національну гвардію України» [41], «Про Державну прикордонну службу України» [37], «Про Державну міграційну службу України» [36], деталізує компетенцію МВС у відповідних сферах.

У науковій літературі підкреслюється, що Міністерство внутрішніх справ України відіграє комплексну роль у системі органів виконавчої влади, поєднуючи правоохоронні, управлінські, нормотворчі та координаційні функції. Як справедливо зазначає О. Бандурка, «МВС є центральним елементом у структурі виконавчої влади, що поєднує в собі функції забезпечення правопорядку та участі у формуванні державної політики у сфері внутрішньої безпеки» [6, с. 67]. Така поліфункціональність визначає стратегічний характер діяльності відомства та його вплив на стан безпеки в державі.

Діяльність МВС охоплює низку базових функцій, кожна з яких має конкретне змістовне наповнення та нормативно визначену сферу застосування.

1. Нормотворча функція.

Нормотворча діяльність МВС спрямована на формування правових засад функціонування органів системи внутрішніх справ та забезпечення реалізації державної політики у сфері безпеки. У межах цієї функції МВС:

- готує проекти законів, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України;
- розробляє концепції, стратегії та державні програми;
- бере участь у вдосконаленні нормативно-правової бази у сферах правоохоронної діяльності, міграційної політики, цивільного захисту, прикордонної та внутрішньої безпеки.

Показовим прикладом реалізації нормотворчої функції є ініціювання та розроблення Плану роботи Міністерства внутрішніх справ України на 2025 рік, який визначив ключові напрями реформування системи МВС, включно з модернізацією матеріально-технічної бази, цифровізацією послуг, підвищенням рівня підготовки персоналу та зміцненням інституційної спроможності [31].

2. Координаційна функція.

Однією з провідних функцій МВС є забезпечення координації діяльності всіх правоохоронних органів та інших державних інституцій у сфері внутрішньої безпеки. МВС здійснює міжвідомчу взаємодію між Національною поліцією, Національною гвардією, Державною прикордонною службою, Державною службою з надзвичайних ситуацій та Державною міграційною службою, а також налагоджує співпрацю з органами місцевого самоврядування і громадянським суспільством [11, с. 67].

Як слушно наголошує дослідник В. Шкарупа, «ефективність діяльності МВС визначається не стільки силовим потенціалом, скільки здатністю організувати злагоджену співпрацю суб'єктів сектору безпеки» [61, с. 115]. Злагодженість дій різних відомств є визначальною умовою успішного реагування на загрози національній та громадській безпеці.

3. Правоохоронна функція.

Правоохоронна діяльність становить традиційну основу роботи МВС, хоча в сучасних умовах вона не є єдиною чи домінуючою. До правоохоронної функції належать:

- забезпечення охорони публічного порядку та громадської безпеки;
- протидія злочинності, включно з профілактикою правопорушень;
- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- участь у розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень (опосередковано через Національну поліцію);
- реалізація дозвільної системи у сфері обігу зброї, охоронних послуг тощо [8].

Правоохоронна діяльність МВС спрямована на створення безпечного середовища та забезпечення законності й правопорядку.

4. Контрольно-наглядова функція.

Контрольно-наглядова функція спрямована на забезпечення дотримання законодавства у сферах, що належать до компетенції МВС. Контрольні повноваження включають:

- здійснення нагляду у сфері міграційних процесів та документування населення;
- контроль за виконанням норм прикордонного контролю;
- реалізацію дозвільної політики (дозволи на зброю, охоронну діяльність тощо);
- державний нагляд у сфері пожежної та техногенної безпеки (через ДСНС);
- контроль за дотриманням правил дорожнього руху [11, с. 69].

Завдяки контрольно-наглядовій діяльності забезпечується стабільне та правомірне функціонування відповідних сфер суспільних відносин.

5. Міжнародна функція.

У контексті глобальних викликів, зокрема міграційних криз, транскордонної злочинності та міжнародного тероризму, міжнародне співробітництво МВС набуває особливої значущості. Міжнародна діяльність МВС включає:

- виконання міжнародних зобов'язань України у сфері боротьби зі злочинністю;
- участь у глобальних системах інформаційного обміну через Інтерпол та Європол;
- взаємодію з FRONTEX щодо охорони зовнішніх кордонів;
- участь у спільних спеціальних операціях та тренінгах;
- реалізацію міжнародних технічних і грантових проєктів, спрямованих на модернізацію сектору внутрішньої безпеки [11, с. 70].

Міжнародний вимір діяльності МВС підвищує спроможність держави протидіяти глобальним та регіональним загрозам.

Відповідно до Плану роботи Міністерства внутрішніх справ України на 2025 рік [31], діяльність Міністерства спрямована на комплексну модернізацію інституцій внутрішньої безпеки, підвищення ефективності їх функціонування та наближення до європейських стандартів. Стратегічні пріоритети визначають ключові напрями реформування, кожен з яких охоплює низку структурних і функціональних змін у підпорядкованих органах та службах.

Одним із центральних напрямів є забезпечення публічної безпеки і правопорядку, що передбачає подальший розвиток Національної поліції України, удосконалення механізмів оперативного реагування на правопорушення, посилення профілактичної роботи та впровадження інноваційних форм взаємодії поліції з населенням. Пріоритетним залишається формування моделі «community policing», орієнтованої на партнерство між правоохоронцями та громадою [59].

Важливе місце у діяльності МВС займає реформування кримінальної юстиції, яке включає підвищення ролі превентивних заходів, розвиток аналітичних підходів у протидії злочинності та інтеграцію сучасних інформаційних технологій у роботу правоохоронних органів. Зокрема, йдеться про системи відеоспостереження, аналіз великих масивів даних, цифрові інструменти розкриття та попередження злочинів.

Окремим напрямом визначено зміцнення прикордонної безпеки, що передбачає підвищення ефективності діяльності Державної прикордонної служби України, модернізацію технічного забезпечення, посилення контролю на державному кордоні та розвиток інтегрованого управління кордонами. У контексті сучасних геополітичних викликів ці заходи набувають особливої актуальності.

На думку правознавців О.Г. Циганова та А.І. Хальоти «не менш важливим складником є розвиток державної міграційної політики, який охоплює вдосконалення діяльності Державної міграційної служби України, забезпечення прозорості та доступності адміністративних послуг, удосконалення процедур ідентифікації осіб, а також адаптацію міграційного законодавства до стандартів ЄС» [59].

Значну увагу приділено системі кризового управління та реагування на надзвичайні ситуації. Пріоритетом є модернізація Державної служби України з надзвичайних ситуацій, оновлення матеріально-технічної бази, підвищення рівня цивільного захисту населення та впровадження сучасних підходів до ризик-менеджменту у сфері надзвичайних ситуацій [59].

Окремо варто наголосити на важливості міжнародного співробітництва, спрямованого на інтеграцію України у європейський та глобальний безпековий простір. У цьому контексті ключовими є участь у спільних міжнародних проєктах, обмін досвідом, узгодження стандартів і наближення національної системи внутрішньої безпеки до вимог Європейського Союзу [59].

Як слушно підкреслює В.С. Твердохліб, «ключовим завданням МВС на сучасному етапі є трансформація від карального органу радянського зразка до сервісної інституції, орієнтованої на потреби громадян» [56, с. 63]. Ця теза відображає концептуальний вектор реформ, що базується на демократизації діяльності органів внутрішніх справ, підзвітності суспільству та пріоритеті прав людини.

Роль Міністерства внутрішніх справ України у формуванні державної політики виходить за межі виключно адміністративно-виконавчих функцій. МВС є активним суб'єктом політико-управлінського процесу, що бере участь у розробленні стратегічних документів, концепцій та програм, спрямованих на підвищення рівня національної безпеки, удосконалення механізмів державного управління та адаптацію сектору внутрішніх справ до європейських стандартів.

Одним із ключових інструментів впливу МВС на полікотворчий процес є підготовка концептуальних документів, що визначають стратегічні орієнтири розвитку галузі. Показовим прикладом є Стратегія інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року [54]. Розроблення цього документа засвідчило здатність МВС ініціювати системні реформи у сфері прикордонної безпеки, визначати пріоритетні напрями розвитку та пропонувати інституційні механізми їх реалізації. Зміст Стратегії відображає комплексний підхід до управління кордонами, який охоплює модернізацію інфраструктури, цифровізацію процедур контролю, підвищення рівня взаємодії між прикордонними та правоохоронними органами, а також зміцнення міжнародного співробітництва.

Крім участі у розробленні стратегічних документів, МВС здійснює нормотворчу діяльність, що включає підготовку проєктів законів, підзаконних нормативно-правових актів, а також внутрішніх регламентів та методичних документів. Завдяки цьому Міністерство впливає на формування правових засад функціонування підпорядкованих органів, забезпечуючи їх

відповідність актуальним безпековим потребам та міжнародним зобов'язанням України.

Важливою складовою є координаційна функція, що проявляється у взаємодії МВС з іншими центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, інституціями громадянського суспільства та міжнародними організаціями. Здійснюючи міжвідомчу координацію, Міністерство забезпечує узгодженість дій різних суб'єктів у сферах публічної безпеки, міграційної та прикордонної політики, реагування на надзвичайні ситуації.

Окремої уваги потребує міжнародний вимір діяльності МВС, який охоплює участь у міжнародних програмах технічної допомоги, реалізацію двосторонніх і багатосторонніх угод, а також залучення європейських інституцій до реформування внутрішнього безпекового сектору. Завдяки цьому Міністерство сприяє гармонізації української політики у сфері внутрішніх справ із політикою Європейського Союзу та зміцненню національної безпеки в ширшому регіональному контексті [5].

Таким чином, МВС України виступає не лише виконавцем державної політики у сфері внутрішньої безпеки, але й її безпосереднім розробником та системним архітектором. Широкий спектр повноважень – від стратегічного планування і нормотворчості до міжвідомчої та міжнародної взаємодії – забезпечує Міністерству ключову роль у формуванні комплексної, узгодженої та ефективної державної політики у сфері внутрішніх справ.

2.3. Повноваження органів МВС у реалізації державної політики (на прикладі Національної поліції, ДСНС, Державної прикордонної служби тощо)

Органи системи Міністерства внутрішніх справ України є центральними елементами механізму реалізації державної політики у сфері забезпечення внутрішньої безпеки, охорони прав і свобод громадян, протидії

злочинності, забезпечення публічного порядку та реагування на надзвичайні ситуації.

Відповідно до Положення про Міністерство внутрішніх справ України [39], МВС забезпечує формування та реалізацію державної політики у таких напрямках:

- у сфері охорони прав і свобод людини, публічної безпеки та правопорядку;
- у сфері міграційної політики;
- у сфері державного кордону;
- у сфері цивільного захисту та пожежної безпеки;
- у сфері боротьби зі злочинністю.

Водночас, відповідно до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» [34], Міністерство внутрішніх справ не лише координує діяльність підпорядкованих органів, але й здійснює міжгалузеву політику, узгоджуючи дії силових, безпекових та адміністративних структур у межах єдиного державного курсу.

Як слушно зауважує В.В. Макарчук, ефективність діяльності МВС «залежить від здатності його структурних підрозділів діяти як єдиний механізм, спрямований на реалізацію стратегічних цілей державної політики безпеки» [23].

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» [42], Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Міністром внутрішніх справ. Її основним завданням є реалізація державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також протидії злочинності.

До ключових повноважень поліції належать:

- здійснення превентивних і профілактичних заходів для запобігання правопорушенням;

- виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень;
- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- охорона публічної безпеки під час масових заходів;
- участь у заходах антитерористичного характеру та евакуаційних операціях;
- забезпечення взаємодії з громадами в межах концепції «Community Policing» – поліції, орієнтованої на потреби суспільства [1].

Як зазначає І. Бойко, «Національна поліція стала ключовим інструментом реалізації принципу сервісної держави, оскільки забезпечує не лише реагування на правопорушення, але й формування довіри громадян до влади» [9, с. 133].

Діяльність поліції безпосередньо інтегрована у реалізацію Плану роботи Міністерства внутрішніх справ України на 2025 рік [31], у якій передбачено створення безпечного середовища через ефективну комунікацію поліції та суспільства, діджиталізацію послуг, розвиток кадрового потенціалу та підвищення прозорості роботи органів поліції.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується МВС України. Її правовий статус визначено Положенням про Державну службу України з надзвичайних ситуацій [38].

Основні повноваження ДСНС охоплюють:

- реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту, пожежної безпеки, техногенної безпеки та аварійного реагування;
- організацію ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру;
- здійснення державного нагляду (контролю) у сфері цивільного захисту;
- координацію роботи аварійно-рятувальних служб;

- забезпечення підготовки та навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях [38].

Науковець А. Гриценко наголошує: «ДСНС є не лише реагуючим органом, а системним суб'єктом формування безпекової політики держави у цивільній сфері, який інтегрує ризик-орієнтовані підходи в державне управління» [10, с. 66].

Серед стратегічних документів, що визначають діяльність служби, важливе місце займає Стратегія розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту на період до 2034 року [50]. Вона орієнтує ДСНС на запровадження сучасних систем моніторингу ризиків, підвищення спроможності громад до реагування на кризові події та розвиток системи підготовки рятувальників за європейськими стандартами.

Державна прикордонна служба України (ДПСУ) є правоохоронним органом спеціального призначення, діяльність якого спрямовується МВС України. Її правові засади визначені Законом України «Про Державну прикордонну службу України» [37].

Основними завданнями ДПСУ є:

- охорона державного кордону та захист суверенітету і територіальної цілісності України;
- здійснення прикордонного контролю осіб, транспортних засобів і вантажів;
- протидія незаконній міграції, торгівлі людьми, контрабанді;
- участь у спільних операціях із правоохоронними органами інших держав;
- забезпечення режиму державного кордону та виключної (морської) економічної зони України.

Діяльність прикордонної служби реалізується відповідно до Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року [54], яка передбачає поступовий перехід до європейської моделі управління

кордонами, зокрема через застосування інтелектуальних технологій контролю, підвищення ефективності міжвідомчої координації та впровадження принципу «розумних кордонів».

Як слушно зауважує І.Г. Івасюк, «ДПСУ є одним із ключових суб'єктів реалізації національної безпекової політики, оскільки її функції поєднують правоохоронну, військову та аналітично-прогностичну складові» [14, с. 171].

Механізм реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ базується на тісній взаємодії між підпорядкованими органами. Координація дій Національної поліції, ДСНС та ДПСУ здійснюється на основі міжвідомчих планів, спільних наказів і координаційних центрів.

Зокрема, під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, проведення антитерористичних операцій чи забезпечення правопорядку під час масових заходів, органи системи МВС діють у межах єдиної командної структури, забезпечуючи оперативну узгодженість і спільне управління ресурсами.

На думку І. Коліушка, така модель «є прикладом поліцентричного управління у сфері безпеки, що поєднує централізоване стратегічне планування та децентралізоване виконання завдань на регіональному рівні» [16, с. 35].

Отже, Національна поліція, Державна служба з надзвичайних ситуацій та Державна прикордонна служба України утворюють функціональне ядро системи МВС, через яке реалізується державна політика у сфері внутрішніх справ. Їхня діяльність має чітко визначені правові основи, стратегічні орієнтири та координується Міністерством внутрішніх справ як центральним органом виконавчої влади.

Спільна діяльність цих органів забезпечує єдність політичного курсу держави у питаннях безпеки, громадського порядку та захисту прав громадян, що є запорукою стабільності та правопорядку в Україні.

Висновки до другого розділу

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що Міністерство внутрішніх справ України є системоутворюючим елементом у механізмі реалізації державної політики у сфері внутрішньої безпеки. Його правовий статус як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом зумовлює наявність широких управлінських, координаційних та регуляторних повноважень.

Нормативно-правову основу діяльності МВС становлять Конституція України, Закон України «Про центральні органи виконавчої влади», Положення про Міністерство внутрішніх справ України, а також профільні закони, що визначають функції його структурних підрозділів. Ці документи не лише закріплюють компетенцію МВС, а й формують правові орієнтири його участі у формуванні стратегічних напрямів державної політики.

Система МВС об'єднує підпорядковані служби – Національну поліцію, Державну прикордонну службу, Державну службу України з надзвичайних ситуацій, Державну міграційну службу та Національну гвардію. Кожен із цих органів реалізує визначені законом повноваження у межах єдиної державної політики, спрямованої на забезпечення правопорядку, безпеки громадян, захист державного суверенітету та територіальної цілісності.

Зокрема, Національна поліція забезпечує реалізацію державної політики у сферах протидії злочинності, охорони громадського порядку та безпеки дорожнього руху; Державна прикордонна служба – охорону державного кордону й контроль за міграційними процесами; ДСНС – реалізацію політики у сфері цивільного захисту та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Ефективність реалізації державної політики органами МВС значною мірою залежить від узгодженості дій усіх суб'єктів сектору безпеки, належного нормативно-правового забезпечення, рівня кадрового потенціалу

та матеріально-технічної бази. Водночас важливою тенденцією сучасного етапу є посилення відкритості та взаємодії МВС із громадянським суспільством, що відповідає європейським принципам публічного управління.

Таким чином, органи системи МВС не лише виконують виконавчо-розпорядчі функції, а й беруть активну участь у формуванні державної політики у сфері внутрішніх справ, забезпечуючи її реалізацію на практиці. Їхня діяльність є визначальним чинником стабільності внутрішньої безпеки, зміцнення законності та гарантування прав і свобод людини.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МВС У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Аналіз сучасних проблем у реалізації державної політики органами МВС

Сучасний етап розвитку української державності характеризується глибокими та комплексними трансформаціями у секторі безпеки, правопорядку та публічного управління. Особливо інтенсивні зміни спостерігаються після 2014 року, коли Україна зіткнулася з низкою масштабних викликів, серед яких – зовнішня військова агресія, прояви гібридної війни, внутрішньополітична нестабільність та загострення криміногенної ситуації в окремих регіонах країни. У цих умовах система Міністерства внутрішніх справ опинилася у центрі процесів реформування, що зумовило потребу у переосмисленні підходів до формування та реалізації державної політики у сфері внутрішньої безпеки.

Як слушно зазначає А.І. Кисько, що «ефективність державної політики неможлива без належного інституційного забезпечення її реалізації, що має відповідати сучасним соціальним і безпековим потребам» [18, с. 499]. Діяльність МВС у цьому контексті потребує не лише організаційної стабільності, а й здатності до адаптації в умовах динамічних змін безпекового середовища. Інституційна модернізація МВС стала ключовою передумовою формування нових підходів до управління внутрішніми процесами, взаємодії з іншими органами влади, а також забезпечення належного рівня публічної безпеки.

На нормативно-правовому рівні державна політика у сфері внутрішніх справ спрямовується низкою стратегічних документів, зокрема: План роботи Міністерства внутрішніх справ України на 2025 рік [31], Стратегією розвитку Національної поліції України на 2026-2030 роки [49] та Стратегією

розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту на період до 2034 року [50]. Ці документи визначають ключові пріоритети державної політики та спрямовують діяльність МВС на формування комплексної системи реагування на сучасні виклики. Проте, попри наявність стратегічних орієнтирів, проблеми їх практичної реалізації залишаються актуальними й потребують системного аналізу.

1. Проблеми нормативно-правового та інституційного забезпечення державної політики.

Однією з найгостріших проблем є фрагментарність нормативно-правового забезпечення діяльності органів системи МВС. Попри наявність базових законів: «Про Національну поліцію» [42], «Про Державну прикордонну службу України» [37], «Про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» [38], законодавство нерідко залишається несистемним, містить прогалини, колізії та дублювання повноважень. На думку О. Бандурки, «правове регулювання діяльності органів внутрішніх справ має бути чітким, узгодженим і відповідати актуальним безпековим викликам» [7, с. 78]. У реальності ж нормативна база часто не встигає за темпами трансформації безпекового середовища.

Проблемним залишається і питання розмежування компетенцій між МВС та іншими органами виконавчої влади, зокрема Міністерством оборони, Службою безпеки України, органами прокуратури, Національною гвардією. У період воєнного стану це питання набуває особливої ваги, оскільки недостатня чіткість процедур взаємодії між силовими структурами може ускладнювати реагування на загрози диверсійного, терористичного чи кримінального характеру.

Окремим аспектом, на думку І.Бойко є «недостатня взаємодія МВС із органами місцевого самоврядування. У багатьох громадах залишаються слабкими механізми реалізації місцевих програм безпеки, що стримує

розвиток моделі «community policing» та формування ефективного партнерства між поліцією й громадянами» [9, с. 134].

2. Кадрові та організаційні проблеми системи МВС.

Серед ключових викликів – це дисбаланс у кадровому забезпеченні. Дефіцит кадрів особливо відчутний у підрозділах патрульної поліції та слідчих підрозділах, що безпосередньо впливає на швидкість та якість реагування на правопорушення.

Плинність кадрів, особливо серед молодшого офіцерського складу, зумовлюється низкою факторів: незадовільним рівнем грошового забезпечення, високим рівнем професійного навантаження, недостатніми можливостями для кар'єрного зростання та емоційним вигоранням.

Крім того, науковці вказують на недосконалість системи професійної підготовки. Як зазначає О.Г. Циганов, «сучасні виклики потребують переорієнтації навчальних програм на розвиток аналітичного мислення, навичок кризового реагування, комунікації та психологічної стійкості» [59, с. 282]. Однак навчальні заклади МВС не завжди забезпечують відповідність підготовки сучасним стандартам поліцейської діяльності.

Організаційна структура МВС, хоча й зазнала модернізації, залишається багаторівневою та частково дублюючою, що призводить до бюрократизації, уповільнення управлінських процесів і недостатньої гнучкості під час реагування на кризові ситуації.

3. Проблеми фінансового та матеріально-технічного забезпечення.

Фінансові обмеження є однією з головних системних проблем. У 2024 році видатки на систему МВС становили близько 12,8% загального бюджету сектору безпеки та оборони, що не покриває реальних потреб, особливо в умовах воєнного стану. Найбільш відчутними є: дефіцит сучасних засобів індивідуального захисту, недостатня кількість транспортних засобів, брак сучасних засобів зв'язку та спостереження [59, с. 283].

Водночас, попри розвиток цифрових сервісів (Єдиний портал електронних послуг МВС, системи Custody Records, електронні сервіси оформлення документів), спостерігається низький рівень інтеграції інформаційних систем між різними службами відомства та іншими державними органами. Відсутність уніфікованих баз даних уповільнює обмін інформацією та підвищує ризики помилок у процесі ухвалення рішень.

4. Соціально-психологічні та комунікаційні проблеми.

Важливою проблемою залишається низький рівень довіри частини населення до органів системи МВС. За даними Центру Разумкова (2024), рівень довіри до Національної поліції становить близько 42%, тоді як до Державної служби з надзвичайних ситуацій – понад 70% [48]. Така різниця пояснюється специфікою функцій: поліція часто діє в конфліктних та стресових ситуаціях, тоді як рятувальники асоціюються з допомогою та порятунком.

Слабкими залишаються механізми стратегічних комунікацій. Недостатнє інформування громадськості про діяльність МВС, відсутність дієвих платформ для громадського контролю, повільне реагування на інформаційні виклики створюють додаткові ризики поширення дезінформації, що особливо небезпечно в умовах гібридної війни.

Проведений аналіз свідчить, що система МВС, попри суттєві досягнення у процесі реформування, продовжує зіштовхуватися з низкою системних проблем. Нормативна несистемність, кадрові дисбаланси, недостатній рівень фінансування, недосконалість організаційних структур та низька ефективність комунікацій з громадськістю істотно знижують результативність реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ.

Підвищення ефективності діяльності МВС потребує комплексного та науково обґрунтованого підходу, який включає:

- оновлення та систематизацію законодавчої бази;

- оптимізацію управлінської структури та усунення дублювання функцій;
- посилення кадрової політики та модернізацію професійної підготовки;
- впровадження інтегрованих цифрових систем;
- розширення співпраці з органами місцевого самоврядування;
- запровадження сучасних підходів до стратегічних комунікацій та підвищення прозорості діяльності МВС.

Такий підхід дозволить сформувати ефективну модель внутрішньої безпеки, здатну відповідати сучасним викликам і забезпечувати стійкість української державності.

3.2. Міжнародний досвід організації діяльності правоохоронних органів та можливості його застосування в Україні

Ефективність функціонування правоохоронних органів є визначальним чинником стабільності демократичної держави, забезпечення прав і свобод людини, а також зміцнення принципів верховенства права. Як слушно наголошує О.С. Проневич, «правоохоронна система будь-якої країни є індикатором якості державного управління та рівня довіри до влади» [45, с. 145]. Саме тому вивчення міжнародних моделей організації правоохоронної діяльності набуває особливої актуальності для України, яка перебуває у процесі трансформації сектору громадської безпеки та імплементації європейських стандартів.

Порівняльний аналіз міжнародних практик дозволяє виокремити найбільш ефективні підходи до організації та функціонування правоохоронної системи, що ґрунтуються на принципах законності, прозорості, демократичного контролю, політичної нейтральності та високої професійної підготовки персоналу. Досвід держав – членів Європейського

Союзу, Великої Британії, Канади, США, Японії та інших країн – формує концептуальну основу для вироблення сучасних підходів до удосконалення діяльності органів системи МВС України.

У світовій практиці склалися три ключові моделі управління правоохоронними органами:

Перша - централізована модель (Франція, Італія, Іспанія). Правоохоронні органи підпорядковуються центральному уряду, функціонують відповідно до єдиних стандартів і мають уніфіковану вертикаль управління. Перевагами цієї моделі є оперативність прийняття рішень, узгодженість дій між територіальними підрозділами та стале стратегічне планування.

Друга - децентралізована модель (США, Німеччина, Швейцарія). Поліція організована на рівні суб'єктів федерації (штатів, земель, кантонів), що забезпечує адаптованість до місцевих потреб і сприяє більшій підзвітності громаді. Проте така система потребує складних механізмів координації між окремими правоохоронними структурами.

Третя - це змішана модель (Велика Британія, Польща, Японія), яка поєднує централізоване нормативне регулювання та стратегічне управління з автономією місцевих поліцейських підрозділів у сфері оперативної діяльності. Змішана модель вважається найбільш гнучкою, оскільки дозволяє ефективно враховувати місцеві потреби без втрати єдності стандартів [45, с. 146].

Україна як унітарна держава історично тяжіє до централізованої моделі, однак процеси децентралізації, розвиток місцевого самоврядування та зростання ролі громад у забезпеченні безпеки створюють підстави для поступового переосмислення існуючої системи управління та адаптації окремих елементів змішаних моделей.

У країнах Європейського Союзу діяльність поліції базується на низці загальноприйнятих принципів, серед яких ключовими є:

- верховенство права і дотримання прав людини,
- пропорційність застосування сили,
- прозорість та підзвітність перед суспільством,
- партнерство з громадами,
- професійна підготовка кадрів на основі єдиних стандартів [45, с. 146].

Наведемо порівняльний аналіз міжнародних моделей організації правоохоронних органів та можливості їх адаптації в Україні.

Франція: поєднання поліційної та жандармської систем.

Французька модель правоохоронної діяльності є одним із найбільш показових прикладів збалансованого поєднання цивільної та військової складових у структурі забезпечення правопорядку. Система складається з двох ключових інституцій: Національної поліції та Національної жандармерії. Національна поліція підпорядковується Міністерству внутрішніх справ і відповідає переважно за забезпечення безпеки у містах, протидію злочинності, підтримання громадського порядку та проведення слідчих дій. Натомість Національна жандармерія є структурним підрозділом Міністерства оборони, хоча з 2009 р. її діяльність координується також Міністерством внутрішніх справ. Жандармерія виконує функції з охорони правопорядку у сільській місцевості, забезпечує безпеку на автошляхах, здійснює прикордонний контроль та бере участь у військових і антитерористичних операціях [5, с. 77-78]. Такий дуалістичний підхід дозволяє забезпечити рівномірне покриття території держави, а також ефективну спеціалізацію завдань між органами. Високий рівень координації між поліцією та жандармерією, зокрема через спільні оперативні центри та інтегровані бази даних, забезпечує оперативність реагування і належний розподіл ресурсів.

Німеччина: децентралізована федеративна модель.

Федеративна Республіка Німеччина є прикладом розвиненої децентралізованої моделі організації правоохоронної системи. Кожна федеральна земля має власну поліцію, підпорядковану земельному урядові, що забезпечує врахування місцевих особливостей, оперативність управління та підвищену підзвітність громаді. Правоохоронні структури земель відповідають за щоденне патрулювання, реагування на правопорушення, профілактику злочинності та досудове розслідування.

Федеральний рівень представлений двома інституціями:

Федеральним кримінальним відомством (Bundeskriminalamt, ВКА), що координує діяльність поліції земель у сфері боротьби з організованою злочинністю, тероризмом і кіберзагрозами;

Федеральною поліцією (Bundespolizei), компетенція якої поширюється на охорону державного кордону, контроль у міжнародних аеропортах та на залізничному транспорті [5, с. 80-81].

Подібна модель створює баланс між місцевою автономією та централізованою координацією, що є важливим для ефективного функціонування федеративної держави.

Польща: реформа, орієнтована на громаду.

Реформування поліції в Польщі у 1990-1999 рр. стало одним із найвдаліших прикладів модернізації правоохоронної системи постсоціалістичних країн. Центральним принципом реформи була концепція «служіння громаді» (community service). Як наголошує Я. Войтеховський, «поліція Польщі стала інструментом не державного примусу, а гарантом суспільної безпеки та партнером місцевої громади» [5, с. 90].

Польська модель вирізняється:

- запровадженням посади дільничного офіцера, відповідального за роботу з громадою;
- широким використанням профілактичних програм;
- модернізацією системи внутрішнього контролю;

- підвищенням стандартів професійної підготовки поліцейських.

Досвід Польщі є особливо релевантним для України, яка активно впроваджує модель community policing.

США та Канада: демократичний контроль і партнерство з громадськістю.

США є прикладом глибоко децентралізованої системи, де функціонує понад 18 тисяч правоохоронних органів на федеральному, штатному та муніципальному рівнях. Ключовим елементом моделі є принцип public accountability – максимальної підзвітності поліції суспільству. Механізмами демократичного контролю виступають:

- громадські наглядові ради;
- незалежні дисциплінарні комісії;
- інститут омбудсмена;
- публікація відкритих даних про діяльність поліції;
- застосування технологій для забезпечення прозорості (зокрема body cameras) [5, с. 93].

Згідно з даними Police Executive Research Forum (2022), використання нагрудних камер сприяло зменшенню кількості скарг на дії поліції на 35% в окремих містах США [5, с. 94].

Канада демонструє зразок оптимального поєднання федерального та місцевого управління. Королівська канадська кінна поліція (RCMP) виконує функції національного правоохоронного органу, але водночас надає поліцейські послуги окремим громадам за контрактом.

Особливо важливою складовою канадської моделі є діяльність поліцейських рад, до складу яких входять представники громадськості. Вони здійснюють контроль за етичними стандартами, бюджетними витратами та стратегічними пріоритетами правоохоронної діяльності.

Реформи поліції у країнах Центрально-Східної Європи.

Досвід держав регіону демонструє значення комплексної інтеграції правоохоронних органів до європейських стандартів після постсоціалістичних трансформацій.

Литва у 2012-2016 рр. провела масштабну оптимізацію управлінського апарату (скорочення на 20%), створення єдиних інформаційних баз та розбудову електронного документообігу. Рівень довіри до поліції після реформ зріс із 43% до 69% [5, с. 95-97].

Чехія утворила Національний центр боротьби з організованою злочинністю, який об'єднав раніше роз'єднані структури й дозволив підвищити ефективність кримінального аналізу та кібербезпеки.

Словаччина впровадила сучасну модель підготовки поліцейських, орієнтовану на практичні навички, комунікацію та права людини.

Ці реформаторські підходи мають значний потенціал для адаптації в українському контексті [5, с. 99].

Окреслимо можливості адаптації міжнародного досвіду в Україні. Враховуючи стратегічний курс України на європейську інтеграцію та зобов'язання за Угодою про асоціацію з ЄС (2014 р.), використання кращих світових практик у сфері правоохоронної діяльності є вкрай важливим. До ключових напрямів адаптації належать:

- Посилення демократичного контролю за діяльністю поліції.
- Створення незалежних інституцій зовнішнього моніторингу за зразком Independent Office for Police Conduct (Велика Британія) та удосконалення парламентського контролю.
- Поглиблення взаємодії поліції з громадами.
- Розширення моделі community policing, зокрема через створення консультативних рад, спільне планування заходів безпеки та розвиток превентивних програм.
- Реформування кадрової політики.

- Використання канадської моделі наставництва (mentorship programs) для формування лідерських якостей і професійної етики молодих офіцерів.
- Інтеграція сучасних інформаційних технологій.
- Модернізація електронних баз даних, впровадження систем прогнозування злочинності за зразком німецької POLAS або британської National Intelligence Model.
- Розширення міжнародної співпраці.
- Активізація участі України у програмах Europol, Interpol, CEPOL, спільні навчання, стажування та обмін досвідом.

Як зазначає В.В. Макарчук, «адаптація європейських моделей правоохоронної діяльності не повинна бути механічним запозиченням, а має враховувати національні традиції, соціальні умови й рівень правової культури» [24, с. 112].

Комплексний аналіз міжнародного досвіду свідчить, що ефективність правоохоронної системи визначається трьома ключовими елементами:

- оптимальною моделлю управління;
- прозорими механізмами демократичного контролю;
- партнерською взаємодією поліції з громадськістю.

Для України найбільш перспективними напрямками є впровадження принципів публічної підзвітності, підвищення стандартів професійної підготовки кадрів, цифровізація правоохоронної діяльності та децентралізація окремих функцій. Використання міжнародних практик сприятиме підвищенню інституційної спроможності органів системи МВС, зміцненню довіри населення та утвердженню демократичних засад публічного управління у сфері внутрішньої безпеки.

3.3. Пропозиції щодо підвищення ефективності реалізації державної політики органами системи МВС

Сучасний етап розвитку України характеризується зростанням масштабів і комплексності загроз національній безпеці, зумовлених триваючою військовою агресією росії, інтенсифікацією кіберзлочинності, динамічністю міграційних процесів, трансформаційними змінами у суспільстві та необхідністю адаптації до європейських стандартів публічного управління. Ці фактори суттєво ускладнюють умови реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ та актуалізують потребу модернізації діяльності органів системи Міністерства внутрішніх справ України.

Як слушно зазначає О. М. Бандурка, «ефективність функціонування органів внутрішніх справ безпосередньо залежить від здатності адаптуватися до змін соціального середовища та інтегрувати інноваційні управлінські підходи» [7, с. 64]. Тому модернізація системи МВС має ґрунтуватися на комплексному перегляді організаційно-правових, управлінських, кадрових, інформаційно-аналітичних та міжнародних компонентів її функціонування.

Метою даного розділу є формування та наукове обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ із урахуванням міжнародних стандартів, результатів реформування сектору безпеки та сучасних викликів.

- Удосконалення організаційно-правових засад діяльності системи МВС.

Одним із пріоритетних напрямів підвищення ефективності державної політики у сфері внутрішніх справ є оновлення нормативно-правового підґрунтя функціонування органів системи МВС. Нині нормативне регулювання діяльності Національної поліції, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної прикордонної служби та Державної міграційної служби залишається фрагментарним та недостатньо узгодженим.

Серед ключових пропозицій:

1. Розроблення та ухвалення Концепції розвитку системи МВС України до 2030 року, що визначатиме стратегічні напрями, індикатори ефективності, очікувані результати та механізми моніторингу державної політики у сфері внутрішніх справ. Аналогічний документ успішно функціонує в Литовській Республіці (Стратегія розвитку МВС 2020-2030), де закладено чіткі критерії оцінювання діяльності правоохоронних і рятувальних служб.
2. Кодифікація законодавства у сфері внутрішньої безпеки, що передбачає розроблення Кодексу законів про внутрішню безпеку України. Це дозволить систематизувати норми щодо статусу, повноважень, взаємодії та відповідальності органів МВС.
3. Створення системи регулярного моніторингу правозастосовної практики через формування Департаменту аналітики та оцінки політики в структурі МВС. Новий орган мав би забезпечувати аналіз виконання нормативних актів, виявлення прогалин та підготовку пропозицій щодо їх удосконалення [35, с. 184-186].

- Оптимізація управлінських процесів та кадрової політики.

Підвищення інституційної спроможності системи МВС значною мірою залежить від модернізації управлінських процедур і розвитку кадрового потенціалу.

Серед найважливіших заходів:

1. Інтеграція системи стратегічного управління на основі Result-Based Management (RBM), що забезпечить орієнтацію діяльності підрозділів МВС на досягнення конкретних результатів та підвищення прозорості управлінських рішень.
2. Створення Єдиного центру професійного розвитку співробітників МВС, який координуватиме освітні програми, тренінги та

міжнародні обміни кадрами. У Європейському Союзі аналогічні функції виконує CEPOL – агентство з підготовки правоохоронців.

3. Запровадження системи внутрішнього аудиту, подібної до Internal Audit Service у Міністерстві внутрішніх справ Польщі. Така інституція має оцінювати ефективність використання бюджетних ресурсів, дотримання етичних стандартів та якість управлінських рішень.
4. Формування кадрового резерву та впровадження програм наставництва, спрямованих на розвиток управлінців нового покоління, орієнтованих на принципи integrity, accountability та leadership [55].

- Посилення міжвідомчої взаємодії та координації.

Ефективна реалізація державної політики у сфері внутрішніх справ неможлива без налагодженої взаємодії між усіма суб'єктами сектору безпеки та оборони. Існуюча система координації потребує подальшої оптимізації. Пропонується:

1. Створення Єдиного координаційного центру МВС з питань внутрішньої безпеки, який забезпечуватиме інтеграцію оперативної інформації від Національної поліції, ДСНС, ДПСУ, ДМС та формуватиме узагальнені рекомендації органам державної влади.
 2. Розвиток електронної системи обміну даними на базі Національної інформаційної платформи безпеки (NISS), що дозволить оперативно реагувати на загрози та усунути дублювання функцій між різними структурами.
 3. Проведення спільних міжвідомчих навчань, зокрема у сферах протидії кіберзлочинності, реагування на надзвичайні ситуації, попередження транскордонної злочинності [55].
- Розвиток цифрових технологій і аналітичних інструментів

Цифровізація є ключовим чинником підвищення результативності державної політики у сфері внутрішніх справ.

Основні напрями:

1. Формування системи «Smart MVS» – єдиної інтегрованої електронної платформи для взаємодії поліції, прикордонних, рятувальних та міграційних структур.
2. Упровадження інструментів штучного інтелекту для кримінального аналізу. Зокрема, у США застосування системи PredPol сприяло зниженню рівня злочинності на 7-10 % у регіонах, які її використовували.
3. Розширення електронних сервісів для громадян, включаючи розвиток функціоналу застосунку «Дія»: електронні звернення, дозволи, цифрові довірчі послуги. Це зменшує корупційні ризики та полегшує доступ громадян до послуг [55].
 - Підвищення відкритості, прозорості та взаємодії з громадськістю.

Рівень довіри громадян до правоохоронних органів є важливим показником ефективності державної політики у сфері внутрішніх справ. За даними Центру Разумкова (2024), довіра до Національної поліції становить близько 38 %, що вимагає посилення комунікативних стратегій. Пропонується:

1. Інституціалізація громадських консультацій щодо ключових напрямів діяльності МВС.
2. Розширення мережі поліцейських офіцерів громади, забезпечення їх ресурсами та навчанням у сферах комунікації, медіації, кризового менеджменту.
3. Створення незалежного Громадського наглядового комітету при МВС, який здійснюватиме моніторинг дотримання прав людини, за аналогією до британського Independent Police Complaints Commission.

4. Проведення регулярних соціологічних вимірювань рівня довіри, з відкритим доступом до результатів [55].

- Розвиток міжнародного співробітництва.

Міжнародний компонент є ключовим для зміцнення національної безпеки та інтеграції України до європейського безпекового простору.

Основні напрями:

1. Поглиблення співпраці з EUROPOL у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю та обміну оперативною інформацією.
2. Активізація участі у програмах підготовки правоохоронців CEPOL.
3. Укладання двосторонніх угод з країнами ЄС щодо спільного патрулювання та обміну оперативними даними.
4. Створення Українського центру поліцейського співробітництва з ЄС, що координуватиме міжнародні проєкти та технічну допомогу [55].

Таким чином, підвищення ефективності реалізації державної політики органами системи МВС України є багатовимірним завданням, яке потребує комплексного підходу, що охоплює правові, організаційні, управлінські, кадрові, технологічні та комунікативні аспекти. Реалізація запропонованих заходів, зокрема ухвалення Концепції розвитку системи МВС, формування Єдиного координаційного центру, цифровізація управлінських процесів, підсилення демократичного контролю та розширення міжнародної співпраці, сприятиме підвищенню професійності, відкритості та результативності діяльності органів внутрішніх справ. Це дозволить забезпечити відповідність державної політики у сфері внутрішніх справ європейським стандартам та зміцнити довіру суспільства до правоохоронної системи в умовах сучасних викликів.

Висновки до третього розділу

Проведене дослідження засвідчило, що органи системи Міністерства внутрішніх справ України є ключовими суб'єктами реалізації державної політики у сфері забезпечення правопорядку, національної безпеки, захисту прав і свобод громадян. Однак сучасні соціально-економічні, воєнно-політичні та технологічні зміни створюють нові виклики, які потребують переосмислення змісту й механізмів реалізації цих повноважень.

По-перше, встановлено, що нормативно-правова база діяльності органів системи МВС залишається фрагментарною, що призводить до дублювання окремих функцій, нечіткого розмежування компетенцій між підрозділами та браку координації в процесі реалізації державної політики. Відсутність єдиного кодифікованого акту у сфері внутрішніх справ, а також часта зміна підзаконних актів знижують стабільність правового регулювання. Вирішення цієї проблеми потребує розроблення єдиної Концепції реформування системи МВС, яка б забезпечила стратегічну послідовність і цілісність політики.

По-друге, важливим системним недоліком є кадрова та організаційна нестабільність. Дефіцит професійних кадрів, висока плинність персоналу, обмежені можливості кар'єрного росту й недостатній рівень матеріального забезпечення негативно впливають на якість виконання службових обов'язків. Як свідчить досвід країн ЄС, ефективність поліції та служб внутрішньої безпеки значною мірою залежить від постійної підготовки кадрів, професійного добору та етичної культури службовців. В Україні доцільно запровадити систему безперервного професійного розвитку працівників МВС, орієнтовану на європейські стандарти CEPOL (Європейського агентства з підготовки правоохоронців).

По-третє, одним із вагомих чинників низької ефективності реалізації політики залишається обмежене фінансування та матеріально-технічне

забезпечення. Незважаючи на поступову цифровізацію сервісів МВС (зокрема інтеграцію частини послуг у застосунок «Дія»), технологічна модернізація правоохоронних структур залишається вибірковою. Для подолання цього слід активізувати міжнародну технічну допомогу, розширити проєкти співпраці з EUROPOL, FRONTEX, UNDP, а також запровадити державно-приватне партнерство у сфері безпеки, спрямоване на розвиток інфраструктури, цифрових платформ і логістичного забезпечення.

По-четверте, проаналізовано проблему недостатньої комунікації органів МВС із громадськістю. Рівень довіри до Національної поліції залишається невисоким (приблизно 40%), що знижує ефективність превентивної діяльності. Перспективним напрямом є розширення практики «community policing» – поліції, орієнтованої на громаду, шляхом активного залучення населення до програм безпеки, створення громадських рад, запровадження інститутів громадського контролю та відкритої звітності.

По-п'яте, перспективи розвитку системи МВС безпосередньо пов'язані з цифровою трансформацією. Необхідним є впровадження єдиної електронної платформи «Smart MVS», яка об'єднає бази даних Національної поліції, Державної прикордонної служби, ДСНС та Державної міграційної служби. Це забезпечить оперативний обмін інформацією, скорочення бюрократичних процедур і підвищення аналітичних можливостей органів внутрішніх справ.

По-шосте, зміцнення міжнародного співробітництва має стати одним із визначальних напрямів розвитку системи МВС. Поглиблення взаємодії з Європейським Союзом, участь у програмах спільної підготовки та обміну інформацією сприятимуть гармонізації діяльності українських правоохоронців із європейськими стандартами.

Таким чином, перспективи удосконалення повноважень органів системи МВС полягають у переході від традиційної моделі адміністративного управління до інтегрованої системи публічного

менеджменту, що базується на принципах результативності, підзвітності, прозорості та орієнтації на потреби громадян.

Реалізація зазначених заходів дозволить забезпечити ефективну адаптацію органів внутрішніх справ до сучасних умов безпеки, зміцнити довіру суспільства та підвищити загальну результативність державної політики у сфері внутрішніх справ України.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теоретико-правових, організаційних та практичних аспектів реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ України було з'ясовано, що Міністерство внутрішніх справ є центральним органом виконавчої влади, який відіграє провідну роль у формуванні, координації та впровадженні державної політики у сфері забезпечення правопорядку, безпеки громадян, охорони прав і свобод людини.

Проведений аналіз наукових джерел В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, В. Макарчук, І. Коліушко, В. Шкарупа, В. Твердохліб та нормативно-правових актів: Конституція України, Закон України «Про центральні органи виконавчої влади», Закон України «Про Національну поліцію», «Про Державну прикордонну службу України», «Про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» засвідчив, що державна політика у сфері внутрішніх справ має багатовимірний характер і охоплює як правові, так і управлінські, організаційні та соціальні складові.

У першому розділі обґрунтовано теоретико-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ. З'ясовано, що державна політика в цій сфері ґрунтується на принципах верховенства права, законності, пріоритету прав людини, підзвітності та відкритості діяльності органів влади. Важливе місце належить також стратегічним документам – Плану роботи Міністерства внутрішніх справ України на 2025 рік, Стратегії розвитку Національної поліції України на 2026-2030, Концепції реформування сектору цивільної безпеки.

У другому розділі було досліджено правовий статус і повноваження органів системи МВС. Встановлено, що сучасна структура МВС охоплює як апарат Міністерства, так і низку центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Міністром внутрішніх справ. Серед них – Національна поліція, Державна служба України з

надзвичайних ситуацій, Державна міграційна служба, Державна прикордонна служба, Державна служба охорони. Аналіз функцій цих органів показав, що вони здійснюють комплекс заходів, спрямованих на реалізацію державної політики у сферах охорони громадського порядку, безпеки дорожнього руху, протидії злочинності, охорони державного кордону, цивільного захисту населення тощо.

У третьому розділі розглянуто проблеми та перспективи вдосконалення повноважень органів МВС у реалізації державної політики. Визначено, що основними викликами залишаються недостатня координація між підрозділами системи МВС, кадровий дефіцит, недосконалість механізмів громадського контролю, а також необхідність глибшої інтеграції європейських стандартів у сфері правоохоронної діяльності. Порівняльний аналіз міжнародного досвіду (зокрема практики Польщі, Німеччини, Франції та Литви) дозволив визначити шляхи оптимізації системи управління внутрішніми справами, серед яких – посилення децентралізації, цифровізація адміністративних процесів, впровадження стандартів «community policing» (партнерської взаємодії поліції з населенням).

На основі проведеного дослідження сформульовано конкретні пропозиції щодо підвищення ефективності реалізації державної політики органами системи МВС, серед яких:

1. Удосконалення нормативно-правового регулювання повноважень та взаємодії між складовими системи МВС.
2. Запровадження механізмів незалежного громадського моніторингу діяльності правоохоронних органів.
3. Підвищення рівня професійної підготовки кадрів МВС через системи післядипломної освіти та міжнародні програми обміну.
4. Активне впровадження цифрових інструментів управління безпекою (електронна взаємодія, аналітичні бази даних, штучний інтелект для прогнозування злочинності).

5. Забезпечення більшої прозорості у прийнятті управлінських рішень і формуванні пріоритетів державної політики у сфері внутрішніх справ.

Таким чином, результати дослідження підтвердили, що підвищення ефективності діяльності органів системи МВС є необхідною умовою зміцнення національної безпеки, формування довіри громадян до держави та утвердження європейських стандартів публічного управління. Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на розробку практичних механізмів реалізації запропонованих заходів і моделювання оптимальної структури взаємодії між державними інституціями та громадянськістю у сфері забезпечення правопорядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративно-правова реформа в Україні / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ: КНТ. 2022. 180 с.
2. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ. (Загальна частина): Підручник / Ю. І. Римаренко, Є. М. Моїсєєв, В. І. Олефір та ін. Київ : КНТ, 2008. 815 с.
3. Адміністративне право : підручник / ред. Ю. П. Битяк. Харків : Право, 2020. 390 с.
4. Адміністративне право України: підручник / Упоряд.: В. Б. Авер'янов та ін. Одеса : Юридична література, 2003. 892, с.
5. Актуальні питання реформування правоохоронних органів: зарубіжний досвід та проблеми України: науково-інформаційний збірник. Київ. 2019. 258 с.
6. Бандурка О. М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення. Харків : Основа, 1996. 397 с.
7. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України: монографія. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2004. 780 с.
8. Безпалова О.І. Компетенція органів внутрішніх справ України щодо реалізації правоохоронної функції держави. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e6f731f4-3624-46ba-8101-1ebe1504d544/content> (дата звернення: 30.09.2025).
9. Бойко І. Забезпечення внутрішньої безпеки держави органами системи МВС України: актуальні загрози. Адміністративне право і процес. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 8. С. 132-139.
10. Гриценко В. Компетенції та напрямки діяльності правоохоронних органів. Наукові записки. Серія: право, 2018. Вип. 4. С. 64-69.

11. Гусаров С.М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ України : навчальний посібник. Київ; Харків : Ніконова, 2018. 360 с.
12. Державна політика: аналіз та механізми впровадження: конспект лекцій / Укладачі: В.П. Садковий, С.М. Домбровська, І. М. Лопатченко, А. В. Антонов Харків. : НУЦЗУ, 2019. 65 с.
13. Діяльність судових і правоохоронних органів України: нормативно-правове регулювання. Київ : Алерта : ЦУЛ, 2021. 423 с.
14. Івасюк І.Г. Загальна характеристика державної політики у сфері національної безпеки. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2024. № 1. С. 169-174.
15. Кікінчук В. Ю. Форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки та порядку в державі. Право.ua. 2017. № 1. С. 81-86.
16. Коліушко І.Б. Публічне управління у сфері безпеки: сучасні моделі та виклики. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 4. С. 33-38
17. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року : офіційний текст. Харків : Право, 2021. 124 с.
18. Кисько А.І. Формування та реалізація державної політики у сфері підтримання публічної безпеки і порядку в Україні як об'єкт адміністративно-правового дослідження. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 8. С. 498-501 URL: http://lsej.org.ua/8_2024/121.pdf (дата звернення: 02.10.2025).
19. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 25.09.2025).
20. Кунченко-Харченко В.І. Правознавство : навчальний посібник. Київ: Кондор, 2023. 473 с.

21. Лаврук О.В. Сутність поняття державної політики. Університетські наукові записи. 2021, № 67-68. С. 254-263.
22. Литвин І.І. Судові та правоохоронні органи України: навчальний посібник. Кропивницький : КІДМУ КПУ, 2023. 295 с.
23. Макарчук В.В. Правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони: адміністративно-правовий аспект. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2023. 426 с.
URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/10283/1/Pravookhoronni_o.pdf
(дата звернення: 27.09.2025).
24. Макарчук В. В. Деякі особливості використання міжнародного досвіду щодо системного забезпечення внутрішньої безпеки держави. Актуальні проблеми юридичної науки та практики в ХХІ столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Рівне, 18-19 березня 2021 р.). Рівне: МЕРУ, 2021. С. 111-113.
25. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 27.09.2025).
26. Муляр Г.В. Діяльність органів Національної поліції України в умовах правового режиму воєнного стану. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2023. № 61. С. 130-133.
27. Муніципальне право України : підручник / за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького ; М-во освіти і науки України. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 350 с.
28. Національна поліція в умовах воєнного стану: зміни в законодавстві. Право в умовах війни. 2023. URL: <https://law-in-war.org/naczionalna-policziya-v-umovah-voyennogo-stanu-zminy-v-zakonodavstvi/> (дата звернення: 06.10.2025).
29. Національна поліція України : збірник законодавчих актів із змінами та доповненнями станом на 17 липня 2023 року. Київ : Алерта, 2023. 135 с.

30. Організація судових та правоохоронних органів : навчальний посібник з підготовки до іспиту / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; укл. О. Ю. Дудченко [та ін.]. Харків : Право, 2017. 236 с.
31. План роботи Міністерства внутрішніх справ України на 2025 рік. URL: <https://mvs.gov.ua/planuvannia/plan-roboti-ministerstva-vnutrisnix-sprav-ukrayini-na-2025-rik> (дата звернення: 28.09.2025).
32. Поліцейська діяльність : підручник. Київ : ВД Дакор. 2021. 372 с.
33. Поліцейська (адміністративна) діяльність : навчальний посібник. Харків : ХНУВС. 2020. 396 с.
34. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text> (дата звернення: 28.09.2025).
35. Правове регулювання національної безпеки : навчальний посібник / О. Г. Боднарчук, О. І. Боднарчук, М. В. Глух, А. В. Гарбінська-Руденко; Державний податковий університет. Ірпінь, 2024. 202 с.
36. Про Державну міграційну службу України: положення. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/229966418> (дата звернення: 27.09.2025).
37. Про Державну прикордонну службу України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення: 28.09.2025).
38. Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: Постанова. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.09.2025).
39. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.09.2025).
40. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.09.2025).
41. Про Національну гвардію України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення: 29.09.2025).

42. Про Національну поліцію: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 27.09.2025).
43. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 28.09.2025).
44. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text> (дата звернення: 29.09.2025).
45. Проневич О.С. Моделі управління поліцією: аналіз зарубіжного досвіду. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. 2019. N 1. С. 145-167.
46. Публічне управління в Україні: виклики та перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27-28 жовтня 2023 р. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2023. 60 с.
47. Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Черкаси, 27 березня 2025 р. Черкаси : НУЦЗУ, 2025. 352 с.
48. Соціологічні опитування. Разумков центр. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia> (дата звернення: 07.10.2025).
49. Стратегія розвитку Національної поліції України на 2026-2030 роки. URL: <https://npu.gov.ua/static-objects/npu/sites/1/uploaded-files/strategiia-rozvitku-nacionalnoyi-policiyi-ukrayini-na-2026-2030-roki.pdf> (дата звернення: 27.09.2025).
50. Стратегія розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту на період до 2034 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.09.2025).

51. Рєзніков В.В. Державна політика у сфері європейської інтеграції України: теорія, методологія, практика: монографія. Харків : «Діса плюс», 2020. 364 с.
52. Руденко М.М. Адміністративно-правовий статус Міністерства внутрішніх справ України в системі забезпечення організації та діяльності Міністерства внутрішніх справ України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 5. С. 428-430. URL: http://lsey.org.ua/5_2023/106.pdf (дата звернення: 27.09.2025).
53. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник; видання 2-е, перероблене і доповнене О. Ф. Скакун. Харків: Еспада, 2017. 752 с.
54. Стратегія інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.09.2025).
55. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові та правозахисні органи України : підручник / М-во внутрішніх справ України, Харківський нац. ун-т внутрішніх справ; ред. С. М. Гусаров. Харків. 2020. 507 с.
56. Твердохліб В.С. Забезпечення національної безпеки України в умовах воєнного стану. Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень. Київ, 2022. 324 с.
57. Форми публічного адміністрування. Навчально-методичні матеріали НАВС, 2023. URL: https://arm.naiau.kiev.ua/books/adm_pravo_zch/nm/lec7.html (дата звернення: 27.09.2025).
58. Фрицький О. Ф. Конституційне право України : підручник / О. Ф. Фрицький ; М-во освіти і науки України. Київ : Юрінком Інтер, 2002-2003. 535 с.
59. Циганов О.Г., Хальота А.І. Удосконалення законодавства України з питань проведення перевірок діяльності органів системи МВС. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025. № 3. С.

279-287. <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/334207/323132> (дата звернення: 09.10.2025).

60. Шемшученко Ю. С. Великий енциклопедичний юридичний словник. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2007. 992 с.

61. Шкарупа В.К. Доказування та докази в адміністративно-примусовій діяльності органів внутрішніх справ (міліції): дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ. 1996. 426 с.